

Avropa Şurasının Məhkəməyəqədərki Sınaq Müddəti (Probasiya) Qaydalarına dair Nazirlər Komitəsinin üzv ölkələrə CM/Rec(2010)1 sayılı Təvsiyəsi

(Nazirlər Komitəsi tərəfindən Nazir Müavirlərinin 1075-ci toplantısında 20 yanvar 2010-cu il tarixdə qəbul edilmişdir)

Nazirlər Komitəsi Avropa Şurasının Nizamnaməsinin 15.b maddəsinin şərtlərinə müvafiq olaraq,

Avropa Şurasının məqsədinin, xüsusilə ümumi maraq məsələlərinə dair qanunları uzlaşdırmaqla öz üzvləri arasında böyük birliyə nail olmaqdan ibarət olduğunu nəzərə alaraq;

Probasiyanın məqsədinin cinayət mühakimə üsulunun ədalətli olması, eləcə də qanun pozuntusu hallarının qarşısını almaq və azaltmaqla ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi olduğunu nəzərə alaraq;

Probasiya xidmətlərinin əsas xidmətlər arasında yer aldığını və onların işlərinin məhbusların sayının azaldılmasına təsiri olduğunu nəzərə alaraq;

- Avropa Şurasının Dövlət və Hökumət Başçıların Üçüncü Zirvə Toplantısında (Varşava, 16-17 may 2005-ci il) qəbul edilmiş Bəyannamə və Fəaliyyət Planını, xüsusilə də vətəndaşların təhlükəsizliyini;
- Avropa Ədliyyə Nazirlərinin 26-cı Konfransında (Helsinki, 7-8 aprel 2005-ci il) qəbul edilmiş 2 sayılı (19-cu bənd) Qətnaməni nəzərə alaraq;

- İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Qorunmasına dair Avropa Konvensiyasını (ETS № 5);
- Şərti Hökm Oxunmuş və ya Şərti Azadlığa Buraxılmış Məhbuslara Nəzarətə dair Avropa Konvensiyasını (ETS № 51);
- Cinayət işləri üzrə məhkəmə hökmlərinin beynəlxalq əsaslandırılmasına dair Avropa Konvensiyası (ETS No. 70);
- İctimai sanksiyalar və tədbirlər üzrə Avropa qaydalarına dair R (92) 16 sayılı Təvsiyəni;
- Sanksiyaların və ya tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə məşğul olan işçi heyətinə dair R (97) 12 sayılı Təvsiyəni;
- Cinayət məsələləri üzrə vasitəçiliklə bağlı R (99) 19 sayılı Təvsiyəni;
- Həbsxanaların dolması və həbsxanada saxlanılan məhbusların sayının artmasına dair R (99) 22 sayılı Təvsiyəni;
- İctimai sanksiyalar və tədbirlər üzrə Avropa qaydalarının həyata keçirilməsinin yaxşılaşdırılmasına dair Rec (2000) 22 sayılı Təvsiyəni;
- Şərti azadlığa buraxılmaya (şərti-vaxtıdan əvvəl azadlığa buraxılma) dair Rec(2003) 22 sayılı Təvsiyəni;
- **Ömürlük və uzunmüddətli həbs cəzası almış məhbuslar** üçün nəzərdə tutulmuş həbsxana şəraitinin idarə edilməsinə dair Rec(2003)23 sayılı Təvsiyəni;
- Avropa Penitensiar Qaydalarına dair Rec(2006)2 Təvsiyəni;
- Cinayət qurbanlarına yardıma dair Rec(2006)8 Təvsiyəni; və
- Həbs altında saxlamaq, onun tətbiq edildiyi şərait və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasının təmin edilməsinə dair Rec(2006)13 Təvsiyəni nəzərə alaraq,

Bundan başqa:

- ***Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qeyri-həbs Tədbirlərinə dair Minimal Standart Qaydalarını*** (Tokio *Qaydaları*), nəzərə alaraq,

Üzv dövlətləri hökumətlərinin:

- bu tövsiyəyə edilən əlavələrdə verilən qaydalardan öz qanunvericilik, siyasət və təcrübələrində istifadə etmələrini;
- bu tövsiyə və müşayiətedici şərtlərin tərçümə etmələrini və mümkün olduğu qədər və xüsusilə də məhkəmə orqanları, probasiya xidmətləri, penitensiar xidmətlər, eləcə də kütləvi informasiya vasitələri və geniş ictimaiyyət arasında geniş şəkildə yaymaqlarını tövsiyə edir.

CM/Rec(2010)1 sayılı Tövsiyəyə Əlavə I

Hissə I: Əhatə dairəsi, tətbiqetmə, müəyyənləşmələr və əsas prinsiplər

Əhatə dairəsi və tətbiqetmə

Bu qaydalar probasiya xidmətlərinin yaradılması və lazımi qaydada fəaliyyət göstərməsini tənzimləyir. Bu qaydalar, həmçinin onların əhatə etdikləri tapşırıqları yerinə yetirən digər dövlət orqanları, qeyri-hökumət və kommertiya təşkilatları da daxil olmaqla digər təşkilatlara da şamil edilir.

Bu qaydalarda heç bir şey hüquq pozucuları ilə münasibətdə daha münasib olan hər hansı insan hüquqlarına dair beynəlxalq sənədlərin və standartların tətbiqini heç bir vəchlə inkar edən kimi izah edilmir.

Bu qaydaları ictimai sanksiya və tədbirlər üzrə Avropa qaydalarına dair Rec (92) 16 sayılı Tövsiyə ilə birlikdə şərh etmək lazımdır.

Bundan əlavə, bu qaydalar sanksiyaların və ya tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə məşğul olan işçi heyətinə dair R (97) 12 sayılı Tövsiyənin, Cinayət məsələləri üzrə vasitəçiliklə bağlı R (99) 19 sayılı Tövsiyənin, İctimai sanksiyalar və tədbirlər üzrə Avropa qaydalarının həyata keçirilməsinin yaxşılaşdırılmasına dair Rec (2000) 22 sayılı Tövsiyənin, Şərti azadlığa buraxılmaya (şərti-vaxtıdan əvvəl azadlığa buraxılma) dair Rec(2003) 22 sayılı Tövsiyənin, ***Ömürlük və uzunmüddətli həbs cəzası almış məhbuslar*** üçün nəzərdə tutulmuş həbsxana şəraitinin idarə edilməsinə dair Rec(2003)23 sayılı Tövsiyənin, Avropa Penitensiar Qaydalarına dair Rec(2006)2 Tövsiyənin, Cinayət qurbanlarına yardıma dair Rec(2006)8 Tövsiyənin, və Həbs altında saxlamaq, onun tətbiq edildiyi şərait və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasının təmin edilməsinə dair Rec(2006)13 Tövsiyənin müvafiq müddəalarını tamamlayır.

Müəyyənləşmələr

Probasiya (Məhkəməyəqədərki Sınaq Müddəti): qanun tərəfindən müəyyən edilən və hüquq pozucularına tətbiq olunan ictimai sanksiya və tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Buraya hüquq pozucusunun sosial inkluziyası, eləcə də ictimaiyyətin təhlükəsizliyinə zəmin yaradılması məqsədi güdən nəzarət, rəhbərlik və yardımı əhatə edən fəaliyyət və müdaxilələr silsiləsi daxildir.

Probasiya xidməti: yuxarıdakı tapşırıq və məsuliyyətləri həyata keçirmək üçün qanun tərəfindən təyin edilən istənilən orqanı bildirir. Milli sistemdən asılı olaraq probasiya xidmətinin işi həm də özünə məntiqli və ədalətli qərarlar çıxarmaları üçün məhkəmə və digər qərar qəbul edən orqanların informasiya və məsləhətlə təmin edilməsini; hüquq pozucularının həbsdə olduqları zaman onların azadlığa buraxılmaya və yerlərinin dəyişdirilməsinə hazırlıq işlərinin aparılması üçün onlara rəhbərlik edilməsi və köməklik göstərilməsini; vaxtından əvvəl azad olunan şəxslərə nəzarət edilməsi və köməklik göstərilməsini; məntiqli məhkəmə müdaxilələrini; və zərərçəkmişlərə yardım təklif edilməsini daxil edir.

İctimai sanksiya və tədbirlər: Şərtlər və / və ya öhdəliklər vasitəsilə hüquq pozucularının cəmiyyətdə yaşamasını təmin edən və onların azadlığına bəzi məhdudiyətlər qoyan sanksiya və tədbirləri bildirir. Termin məhkəmə, yaxud inzibati orqan tərəfindən tətbiq edilən istənilən sanksiyanı və sanksiyaya dair qərar qəbul etməzdən əvvəl, yaxud onun yerinə görülməli istənilən tədbiri, eləcə də həbsxana divarlarından kənar həbs qəti imkan tədbirinə dair çıxarılmış hökmün icra edilməsi yollarını müəyyən edir.

İslahedici təsir: hüquq pozucusunun könüllü əsasla və həbsxanadan tam şəkildə azadlığa buraxıldıqdan sonra cəmiyyətə yenidən konstruktiv, planlaşdırılmış qaydada və nəzarət altında inteqrasiya olunması prosesini bildirir. Bu qaydalarda termin həbsxanadan azadlığa buraxılmadan sonra qanuni şəkildə cəlbətməyə istinad edən “təkrar yerləşdirmə” terminindən fərqlənir.

Əsas prinsiplər

1. Probasiya xidmətləri hüquq pozucularına göz qoymaqla (lazım gəldikdə nəzarət etməklə), rəhbərlik etməklə və yardım göstərməklə və ictimaiyyətə sosial inkluziviyalarına dəstək olmaqla və onlarla müsbət münasibətlər yaratmaqla hüquq pozuntusu hallarının təkrar baş verməsini azaltmaq məqsədi güdürlər. Beləliklə də, probasiya ictimaiyyətin təhlükəsizliyinə və hüquqi normaların ədalətlə tətbiq edilməsinə öz töhfəsini vermiş olur.
2. Probasiya xidmətləri hüquq pozucularının insan hüquqlarına hörmətlə yanaşırlar. Onların bütün müdaxilələri hüquq pozucularının ləyaqəti, sağlamlığı, təhlükəsizliyi və rifahı ilə bağlıdır.
3. Probasiya xidmətləri zərərçəkmişlərlə bağlı məsələləri araşdırdıqları bütün hallarda onların hüquq və ehtiyaclarına hörmətlə yanaşırlar.
4. Probasiya xidmətləri hər bir cinayət məsələsinə ədalətlə və qanunla baxıldığını təmin etmək üçün hüquq pozucuların fərdi xüsusiyyətlərini, durum və ehtiyaclarını tam şəkildə nəzərə alırlar. Probasiya xidmətlərinin müdaxiləsi cins, irq, rəng, dil, din, fiziki qüsurlar, seksual oriyentasiya, siyasi və ya digər baxış, milli və ya sosial mənsubiyyət, milli azlıqlara, etnik qruplara aidlik, əmlak, doğum və ya digər status kimi istənilən səbəbdən yaranan ayrı-seçkiliyə yol vermədən həyata keçirilir.
5. Hər hansı sanksiya və ya tədbirin həyata keçirilməsi zamanı probasiya xidmətləri hüquq pozucusuna məhkəmə və ya inzibati orqanın çıxartdığı qərardan və cinayətin ciddiliyinin, yaxud təkrar törədilə biləcək cinayət əməlinin lazımi şəkildə qiymətləndirilmiş risklərinin hər bir fərdi işdə tələb etdiyindən daha ağır yük və ya məhdudiyət tətbiq etmir.
6. Mümkün olduğu qədər probasiya xidmətləri hüquq pozucularına aidiyyəti olan müdaxilələrlə bağlı əvvəlcədən məlumatlandırılmış hüquq pozucularının razılıqlarını əldə edir və onlarla bu baxımdan əməkdaşlıq edirlər.

7. Cəzadan əvvəlki yekun olaraq müəyyən edilmiş istənilən müdaxilə əvvəlcədən məlumatlandırılmış hüquq pozucusunun razılığını tələb edir və günahsızlıq prezumpsiyasına xələl gətirməməlidir.

8. Probasiya xidmətləri, onların vəzifə və məsuliyyətləri, eləcə də onların dövlət və digər orqanlarla əlaqələri milli qanunla müəyyən edilir.

9. Probasiya, xidmətlərin digər xidmətlər və ya könüllülər tərəfindən yerinə yetirildiyi təqdirdə belə məsuliyyəti dövlət orqanlarının üzərində saxlayır.

10. Probasiya xidmətlərinə müvafiq status və məhkəmədə çıxış etmək hüququ verilir və adekvat şəkildə maliyyələşdirilir.

11. Qərar qəbul edən orqanlar, müvafiq olduğu yerdə, təkrar hüquq pozuntusu hallarını azaltmaq və azadlıqdan məhrum etməyə alternativ olan hallardan istifadəni artırmaq üçün probasiya xidmətlərinin peşəkar məsləhətlərindən və güddüyü məqsəddən istifadə edir.

12. Probasiya xidmətləri hüquq pozucularının sosial inkluziyasına rəvac vermək üçün digər dövlət, yaxud özəl təşkilatlarla və yerli icmalarla birgə çalışır. Hüquq pozucularının çox vaxt ümumi ehtiyaclarını ödəmək və ictimaiyyətin təhlükəsizliyini artırmaq üçün əlaqələndirilmiş və əlavə xidmətdaxili və hərtərəfli işin aparılması vacibdir.

13. Probasiya xidmətləri tərəfindən həyata keçirilən bütün fəaliyyət və müdaxilələr ən yüksək milli və beynəlxalq etik və peşəkar standartlara uyğun gəlir.

14. Probasiya xidməti ilə bağlı açıq, qərəzsiz və effektiv şikayət təqdim edilməsi qaydaları mövcuddur.

15. Probasiya xidmətləri hökumət və / və ya müstəqil monitorinq qurumları tərəfindən müntəzəm yoxlanılır.

16. Səlahiyyətli orqanlar probasiya siyasəti və strategiyalarını tənzimləmək üçün tədqiqata rəvac verməklə probasiya işinin səmərəliyini artırırlar.

17. Səlahiyyətli orqanlar və probasiya xidmətləri cəmiyyətdəki rol və dəyərini daha yaxşı başa düşmələri üçün geniş ictimaiyyətə probasiya xidmətlərinin işi barədə məlumat verirlər.

Hissə II: Təşkilat və işçi heyəti

Təşkilat

18. Probasiya xidmətlərinin strukturu, statusu və resursları onlara həvalə olunan vəzifə və məsuliyyətlərə uyğun gəlir və həyata keçirdikləri ictimai xidmətin əhəmiyyətini əks etdirir.

19. Probasiya xidmətlərinin dövlət, yaxud özəl təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilməsindən asılı olmayaraq, xidmətlər səlahiyyətli orqanların irəli sürdükləri rəsmi siyasi göstəriş və qaydalara uyğun olaraq işləyir.

20. Hüquq pozucularına probasiya xidmətləri göstərən istənilən özəl qurum milli qanuna uyğun olaraq səlahiyyətli orqanlar tərəfindən təsdiq edilir.

İşçi heyəti

21. Probasiya xidmətləri digər ədliyyə xidmətləri və mülki cəmiyyətin probasiya işçi heyətinin status və işinə göstərdikləri hörməti qazanmaqla fəaliyyət göstərir. Səlahiyyətli orqanlar müvafiq resurslarla təmin etməklə, işçi heyətini düzgün seçməklə və işə götürməklə, və yaxşı idarəetməni təmin etməklə bu məqsədə nail olunmasına köməklik göstərilir.
22. İşçi heyəti ondan yerinə yetirilməsi tələb olunan kompleks işlər üçün düzgünlüyə, insaniyyətə, peşəkarlığa və şəxsi baxımdan yararlılığa üstünlük verən təsdiq edilmiş meyarlara uyğun olaraq işə götürülür və seçilir.
23. Bütün işçi heyətinin öz roluna və peşə öhdəliyinin səviyyəsinə uyğun olaraq təhsil almaq və hazırlıq keçmək imkanı olur.
24. Bütün işçi heyəti ilkin hazırlıq keçir və müvafiq bacarıq, bilgi və dəyərlər əldə edir. İşçi heyəti qəbul edilmiş qaydada və nail olunmuş bacarıq səviyyəsini təsdiq edən kvalifikasiya üzrə qiymətləndirilir.
25. Xidmət etdikləri bütün vaxt ərzində bütün işçi heyəti istehsalat başında təmin edilən trening və hazırlıq keçməklə öz bilik və peşə bacarıqlarını təkmilləşdirirlər.
26. İşçi heyəti qanun, etik normalar, təşkilati siyasət, ən son metodoloji standart və davranış kodeksi çərçivəsində hazırlıq keçir və öz mülahizə yürütmək hüququndan istifadə edə bilər.
27. Bəzi konkret hüquq pozuntuları törətmiş şəxslərlə işləyən və ya işləməli olacaq işçi heyəti müvafiq xüsusişəkilmiş hazırlıq keçir.
28. Hazırlıq zamanı hüquq pozucularına və müvafiq olduğu yerdə, xüsusilə sosial baxımdan zəif olan və ya xüsusi ehtiyacları ola biləcək zərərçəkmişlərə diqqət yetirilir.
29. Probasiya heyəti öz vəzifəsini səmərəli şəkildə yerinə yetirməsi üçün nəzərəcarpacaq dərəcədə çoxlu sayda olmalıdır. Ayrı-ayrı heyət üzvünün hüquq pozucularına səmərəli və insani şəkildə göz qoymaq, rəhbərlik etmək və köməklik göstərmək üçün və müvafiq olduğu yerdə, onların ailələri və müvafiq olduğu yerdə zərərçəkmişlərlə işləmək üçün iş yükü olur. Tələbat həddən artıq çox olduğu təqdirdə, həlli yollarının aranması və işçi heyətinə hansı tapşırıqlara üstünlük vermək lazım olduğu barədə göstəriş verilməsi məsuliyyəti rəhbərliyin üzərinə düşür.
30. Rəhbərlik işçi heyətinə rəhbərlik, başçılıq, nəzarət etməklə və onları ruhlandırmaqla probasiya işinin keyfiyyətini təmin edir. İşçi heyəti öz işlərinə görə cavabdehlik daşıyırlar.
31. Rəhbərlik digər xidmətlərlə və tərəfdaşlarla, könüllülərlə, dövlət orqanları, kütləvi informasiya vasitələri və geniş ictimaiyyətlə sağlam iş münasibətlərini və yaxşı əlaqələri inkişaf etdirməyə və qoruyub saxlamağa səy göstərir.
32. Rəhbərliyin bir orqan olaraq işçi heyəti ilə onların peşə təcrübəsi və məşğulluğun əlaqəli şərtləri ilə bağlı ümumi məsələlər üzrə məsləhətləşmə aparması üçün tədbirlər keçirilir.
33. İşçi heyətinin əmək haqqı, məşğulluğun üstünlük və şərtləri onların peşə statusunu əks etdirir və müvafiq işçi heyətini cəlb etmək və qoruyub saxlamaq üçün onların yerinə yetirdikləri işin xüsusiyyətinə uyğun gəlir.
34. Könüllülər probasiya işinin müəyyən aspektlərinə cəlb oluna bilərlər. Onlar müvafiq qaydada seçilir, yardım edilir və maliyyələşdirilirlər.

Hissə III

Hesabatlılıq və digər xidmətlərlə əlaqə

35. Milli qanuna uyğun olaraq probasiya xidmətləri məhkəmə orqanları və müvafiq olduğu yerdə digər səlahiyyətli orqanlarla əlaqə saxlayır və onları informasiya ilə təmin edirlər. Buraya adətən ümumi və xüsusi işlər üzrə azadlıqdan məhrumetmənin təsiri və azadlıqdan məhrum etmədən sanksiya və tədbirlərin mümkünlüyünə dair informasiyalar daxildir. Ayrı-ayrı hesabatların təqdim edilməsi tələb edildiyi təqdirdə, təqdim edilməli olan informasiyalar aydın şəkildə müəyyən edilir.

36. Probasiya xidmətləri müntəzəm olaraq səlahiyyətli orqanlara öz işləri ilə bağlı ümumi hesabatlar və cavab tələb edən məlumatlar təqdim edirlər.

37. Probasiya xidmətləri tapşırıq və vəzifələrini səmərəli şəkildə yerinə yetirmələri üçün ədliyyə sisteminin digər xidmətləri, yardımçı qurumlar və geniş vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq şəraitində fəaliyyət göstərirlər.

38. Probasiya xidmətləri cəmiyyətin üzvləri kimi hüquq pozucularının ehtiyaclarına cavab vermək kimi öz başlıca vəzifələrini yerinə yetirmək üçün yardımçı qurumlara dəstək və köməklik göstərirlər.

39. Probasiya xidmətlərinin və həbsxana xidmətinin vahid təşkilatın bir hissəsi olub-olmamaqlarından asılı olmayaraq, həbsxana həyatından ictimai həyata uğurlu keçidə yardım etmək üçün onlar sıx əməkdaşlıq şəraitində çalışırlar.

40. Müvafiq olduğu yerdə, ümumi və xüsusi işlərlə bağlı əməkdaşlıq və yardım şərtlərini irəli sürən müvafiq tərəfdaşlar ilə xidmətdaxili razılaşmalar bağlanır.

41. Peşə məxfiliyi, məlumatların qorunması və informasiya mübadiləsi ilə bağlı rəsmi və qeyri-rəsmi qaydalar milli qanun tərəfindən təmin edilir və bu cür tərəfdaşlıqlar yarandığı zaman dəqiq şəkildə müəyyən edilir.

Hissə IV

Probasiya işi

Hökmün oxunmasından qabaq edilən məruzələr

42. Milli hüquqi sistemdən asılı olaraq probasiya xidmətləri müvafiq olduğu yerdə məhkəmə orqanlarına ittihamı müdafiə etmək, yaxud da müvafiq sanksiya və tədbirlərin nə ola biləcəyi haqda qərar verdikləri zaman onlara köməklik göstərmək məqsədilə ayrı-ayrı hüquq pozucuları barəsində hökm oxunmazdan əvvəl məruzələr hazırlaya bilərlər. İşə baxılan zaman probasiya xidmətləri bu cür məruzənin faydalı ola biləcəyi hallarla bağlı müntəzəm şəkildə məhkəmə orqanları ilə əlaqə saxlayır.

43. Hökmün oxunmasından qabaq edilən məruzələr aydın şəkildə müəyyən edilmiş məlumatlara əsaslanır və mümkün olduğu qədər məhkəmə baxışının gedişatı ərzində təsdiq edilir və təzələnilir.

44. Təqsirləndirilən hüquq pozucularına məruzənin hazırlanmasında iştirak etmək imkanı verilir və müvafiq olduğu yerdə onların rəyləri məruzədə əks olunur və məruzənin məzmunu haqda onlara və / və ya onların qanuni təmsilçisinə məlumat verilir.

Digər məlumat xarakterli məruzələr

45. Milli hüquq sistemindən asılı olaraq probasiya xidmətləri səlahiyyətli orqanların qəbul edəcəyi qərarlar üzrə tələb olunan məruzələr təqdim edirlər. Bu məruzələrə aşağıdakılara dair məlumatlar daxil edilir:

- a. hüquq pozucusunun azadlığa buraxılması mümkünlüyü;
- b. hüquq pozucusunun azadlığa buraxılması ilə bağlı qərar da göstərilə biləcək hər hansı xüsusi şərtlər;
- c. hüquq pozucusunun azadlığa buraxılmağa hazırlaşdırmaq üçün tələb olunan istənilən müdaxilə.

46. Hüquq pozucularına müvafiq olduğu yerdə məruzənin hazırlanmasında iştirak etmək imkanı verilməli və mümkün olduğu zaman onların rəyləri məruzədə əks olunmalı və məruzənin məzmunu haqda onlara və / və ya onların qanuni təmsilçisinə məlumat verilməlidir.

İctimai iş

47. İctimai iş hüquq pozucusu tərəfindən vurulmuş ziyanın ictimaiyyətin xeyrinə real və ya simvolik kompensasiyası kimi probasiya xidmətlərinin təşkil və ya nəzarət etdikləri ödənişsiz əməyi özünə daxil edən ictimai sanksiya və ya tədbirdir. İctimai iş ləyaqəti alçaldan xüsusiyyətə malik olmur və probasiya xidmətləri hüquq pozucularının bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə və sosial inkluziyalarına kömək edən iş tapşırıqları müəyyən və istifadə edirlər.

48. İctimai xidmət probasiya xidmətləri, onların işçi heyəti üçün və ya kommersiya baxımından həyata keçirilmir.

49. Müvafiq tapşırıqların müəyyən edilməsində probasiya xidmətləri ictimaiyyətin və işdən birbaşa yararlananların təhlükəsizliyini nəzərə alır.

50. Sağlamlıq və təhlükəsizlik tədbirləri adekvat şəkildə ictimai iş həvalə edilmiş hüquq pozucularını da qoruyur və digər işçilərə tətbiq edilənlərdən heç də az ağır olmur.

51. Probasiya xidmətləri hüquq pozucularının müxtəlif bacarıqlarına və ehtiyaclarına uyğun gələn tapşırıqlar toplusunu özündə birləşdirən ictimai iş planlarını işləyib hazırlayırlar. Xüsusilə də, qadın hüquq pozucularına, fiziki qüsurları olan hüquq pozucularına, gənc hüquq pozucularına və yaşlı hüquq pozucularına uyğun olan münasib iş olmalıdır.

52. Hüquq pozucularına yerinə yetirməli olduqları işin növü barədə məsləhət verilir.

Nəzarət tədbirləri

53. Milli qanuna uyğun olaraq, probasiya xidmətləri məhkəmə dinləməsindən əvvəl, onun aparıldığı zaman və ondan sonra şərti azadlığa buraxılma, məhkəmə dinləməsinin aparıldığı, zəminlik, şərti qeyri-məhkəmə təqibi, şərti və ya icraatı təxirə salınmış hökm və ya vaxtından qabaq azadlığa buraxılma zamanı gözqoyma kimi nəzarəti yerinə yetirə bilər.

54. Uyğungəlməni təmin etmək üçün nəzarət ayrı-ayrı hüquq pozucularının ərizələrini və xüsusi ehtiyaclarını tam şəkildə nəzərə alır.

55. Nəzarətə müstəsna olaraq nəzarəti həyata keçirən tapşırıq kimi deyil, həm də hüquq pozucularına məsləhət verən, yardım edən və ruhlandırان vasitə kimi baxılır. Buraya, müvafiq olduğu yerdə probasiya və ya digər xidmətlər tərəfindən həyata keçirilə bilən trening, bacarıqların inkişaf etdirilməsi, məşğulluq imkanları və müalicə kimi digər müdaxilələr də daxildir.

Hüquq pozucusunun ailəsi ilə iş

56. Müvafiq olduğu yerdə və milli qanuna uyğun olaraq probasiya xidmətləri birbaşa, yaxud digər tərəfdaş xidmətlərlə birgə həm də hüquq pozucularının ailələrinə yardım, məsləhət və məlumat təklif edir.

Elektron monitorinq

57. Probasiya nəzarətinin bir hissəsi kimi elektron monitorinqdən istifadə edildiyi zaman bu, reabilitasiyanın həyata keçirilməsi və qanun pozuntusuna son qoyulmasına köməklik göstərmək üçün nəzərdə tutulan müdaxilələrlə vəhdət təşkil edir.

58. Texnoloji nəzarətin səviyyəsi törədilmiş hüquq pozuntusunun ağırlığı və ictimaiyyətin təhlükəsizliyinə yaranan riskin ciddiliyi nəzərə alınmaqla ayrı-ayrı işlər üzrə tələb olunandan artıq olmur.

Yerin dəyişdirilməsi

59. Hüquq pozucuları azadlığa buraxıldıqdan sonra probasiya xidmətləri onlara nəzarəti həyata keçirdikləri zaman hüquq pozucularının azadlığa buraxılmasını və cəmiyyətə yenidən inteqrasiya olunmasını hazırlamaq üçün həbsxana orqanları, hüquq pozucuları, onların ailələri və ictimaiyyətlə əməkdaşlıq şəraitində çalışırlar. Onlar hüquq pozucularının azadlığa buraxıldıqdan sonra onların sosial və peşə inteqrasiyasına yardım etmək üçün həbsxana sahəsindəki səlahiyyətli xidmətlərlə əlaqə qururlar.

60. Həbsdə olduqları zaman aparılan hər hansı konstruktiv işin yaradılması ilə qayğının dayanaqlığını təmin etmək məqsədilə məhbusların azadlığa çıxmalarına və onların yenidən yerləşmələrinin planlaşdırılmasına yardım etmələri üçün probasiya xidmətləri məhbusları bütün lazımı çıxışla təmin edilirlər.

61. Vaxtından qabaq azadlığa buraxılmadan sonra həyata keçirilən nəzarət hüquq pozucularının məşğulluq, evlə təmin olunma, təhsil kimi yenidən yerləşmə ehtiyaclarını ödəmək və təkrar hüquq pozuntusu halları və ciddi ziyan vurulması riskinin azaldılması üçün azadlığa buraxılma şərtlərinə uyğungəlməni təmin etmək məqsədi güdür.

İslahedici təsir

62. Bütün azadlığa buraxılmadan sonrakı öhdəliklər yerinə yetirildikdən sonra probasiya xidmətləri milli qanun icazə verdiyi təqdirdə keçmiş məhbusların könüllü əsasla qanuna tabe olan tərzdə həyatlarını davam etdirmələrinə kömək etmək üçün islah xidmətləri təklif etməyi davam etdirə bilirlər.

Əcnəbi vətəndaşlar olan hüquq pozucuları və xaricdə sanksiya tətbiq edilmiş vətəndaşlarla probasiya işləri

63. Probasiya xidmətləri əcnəbi vətəndaşlar olan hüquq pozucularını xüsusilə də ictimai nəzarət və təkrar yerləşmə ilə bağlı yararlanma biləcəkləri xidmətlərlə təmin edirlər.

64. Əcnəbi vətəndaşlar olan hüquq pozucuları ilə bağlı probasiya müdaxilələrinin həyata keçirilməsinə icazə verən hüquqi normaların tətbiq edildiyi zaman sonuncu bununla bağlı öz hüquqları haqda məlumatlandırılır. Mümkün olduğu qədər, hüquq pozucularının öz ölkələrinə qayıtmaları ilə bağlı lazımı nəzarət tədbirlərinə yardım etmək məqsədilə onların mənşə ölkəsinin müvafiq probasiya xidmət(ləri) ilə sıx əməkdaşlıq yaradılır və davam etdirilir.

65. Probasiya xidmətləri milli orqanların razılığı ilə onlara məlum olan və xaricdə sanksiya tətbiq edilmiş vətəndaşlarla daimi əlaqə yaratmaq və yardımçı olmaq və onların ölkələrinə qayıtmaları ilə bağlı müvafiq yardımçı xidmətlərdən istifadə etmələrinə dəstək olmaq niyyəti güdürlər.

Hissə V

Nəzarət prosesi

Qiymətləndirmə

66. Nəzarətdən əvvəl və nəzarətin həyata keçirildiyi vaxt ərzində tələb edildiyi təqdirdə, hüquq pozucularının qiymətləndirilməsi risklər, müsbət faktorlar və ehtiyaclar daxil olmaqla ayrı-ayrı işlərin sistemativ və dərinlən nəzərə alınması, bu ehtiyacları ünvanlamaq üçün müdaxilələri və bu müdaxilələrə hüquq pozucularının cavab reaksiyasını əhatə etməklə həyata keçirilir.

67. Mümkün olduğu yerdə, hüquq pozucularına rəsmi qiymətləndirmədə fəal əməkdaşlıq etməyə imkan yaradılır. Buraya hüquq pozucularının baxışlarına və şəxsi istəklərinə lazımı əhəmiyyətin verilməsi, eləcə də gələcəkdə hüquq pozuntusu əməli törətməməkləri üçün şəxsi iradələri və məsuliyyətləri daxildir.

68. Hüquq pozucuları qiymətləndirmə prosesindən və onun nəticələrindən məlumatlı olurlar.

69. Qiymətləndirmə davamlı prosesdir və onun düzgünlüyü və müvafiqliyi dövrü şəkildə nəzərdən keçirilir.

70. Qiymətləndirmə aşağıdakı hallarda tövsiyə edilir:

- a. müvafiq sanksiya və ya tədbir müəyyən edilən və ya cinayət məsələləri üzrə məhkəmə baxışlarından kənarlaşma nəzərdə tutulan zaman;
- b. nəzarət dövrü başlayan zaman;
- c. hüquq pozucularının həyatında əhəmiyyətli dəyişiklik olduğu istənilən vaxt;
- d. nəzarətin xüsusiyyət və ya səviyyəsində dəyişiklik nəzərə alınan zaman;
- e. nəzarət tədbirinin sonunda.

71. İşçi heyəti hazırkı qaydalara uyğunlaşma ilə bağlı qiymətləndirmələr aparmaq üçün təlim keçirlər. Milli sistemlər qiymətləndirmə vasitələrindən istifadə edən zaman, işçi heyəti öz potensial dəyərlərini və məhdudiyətlərini başa düşmək və bunları öz peşə mülahizələrinə yardım etməkdə istifadə etmək üzrə təlim keçirlər.

Planlaşdırma

72. Bütün sanksiya və tədbirlərin həyata keçirilməsi üzrə iş planı səlahiyyətli orqanlar tərəfindən hazırlanır və iş sənədinə daxil edilir. Bu plan probasiya xidmətinin işini tənzimləyir və işçi heyətinə və hüquq pozucularına müəyyən edilən məqsədlərə doğru irəliləyişi qiymətləndirmək imkanı yaradır.

73. İş planı hüquq pozucuları ilə müzakirə edilir, və mümkün olarsa onunla razılaşıdırılır.

74. Onlar ilkin qiymətləndirməyə əsaslanır və yerlərdə həyata keçiriləcək müdaxilələri müəyyən edir.

75. Qiymətləndirmə nəzərdən keçirilən zaman iş planı lazım gələrsə, müvafiq şəkildə təhlil edilir.

Müdaxilələr

76. Müdaxilələr reabilitasiya və hüquq pozuntusu hallarının qarşısının alınması məqsədi güdür və buna görə də konstruktiv olur və tətbiq olunan sanksiya və ya tədbirə uyğun gəlir.

77. Probasiya xidmətləri müvafiq tədqiqatdan yaranan kompleks yanaşma və tutarlı biliyə əsaslanan müxtəlif üsullardan istifadə edə bilməlidirlər.

78. Hüquq pozucuları təklif edilən istənilən müdaxilə barədə tam şəkildə əvvəlcədən məlumatlandırılır. Hər bir cəhd onların bu cür müdaxilələrdə fəal iştiraklarını təmin etmək üçün həyata keçirilir.

79. Müdaxilələri həyata keçirən və iş baxılmaq üçün təqdim edilən zaman probasiya xidmətləri müvafiq olduğu yerdə yardımçı xidmətlərin köməyindən istifadə edirlər.

80. Hüquq pozucuları ilə işləyən şəxslərin sayından asılı olmayaraq, hər bir işdə vəzifəsi ümumi iş planını qiymətləndirməkdən, aydınlaşdırmaqdan və əlaqələndirməkdən və hüquq pozucuları ilə əlaqəni və qanunvericilik tələblərinə uyğun gəlməni təmin etməkdən ibarət olan işçi heyətinin müəyyən edilmiş məsul üzvü iştirak edir. Hüquq pozucusuna birdən artıq müdaxilə tətbiq edilməsi, yaxud birdən artıq xidmətin cəlb edilməsi xüsusilə vacib bir məsələdir.

Qiymətləndirmə

81. Ayrı-ayrı hüquq pozucusunun irəliləyişi müntəzəm fasilələrlə qiymətləndirilir və bu proses nəzarətin davam etdiyi müddət ərzində iş planına təsir göstərir. Qiymətləndirmə iş materialının, tələb edildiyi təqdirdə, qərar qəbul edən orqana təqdim olunan əlavə məruzənin bir hissəsini yaradır.

82. Qiymətləndirmə həm də razılaşıdırılmış iş planının əhatə dairəsini müəyyən edir, onun nəzərdə tutulmuş nəticələrini icra edir və həyata keçirir. Probasiya xidmətləri müvafiq olduğu zaman nəzarəti dəyişdirmək, yaxud sona çatdırmaq üçün qərar qəbul edən orqana müraciət edir.

83. Nəzarətin müvafiqliyi ilə bağlı hüquq pozucularının fikirləri qiymətləndirməyə daxil edilir.

84. Nəzarət dövrünün sonuna yekun qiymətləndirmə aparılır. Hüquq pozucuları bu qiymətləndirmənin onların iş materialında qalması və onlara gələcəkdə istinad etməyin mümkün olduğu barədə məlumatlandırılmalıdırlar.

İcraetmə və uyğungəlmə

85. Probasiya xidmətləri hüquq pozucularının tətbiq olunan nəzarət və istənilən şərtlərə fəal şəkildə uyğun gəlmələrini təmin etməyə çalışır. Hüquq pozucuları ilə əməkdaşlıq edən zaman onlar yalnız uyğungəlməmə üzrə sanksiya planına arxalanmırlar.

86. Hüquq pozucuları onlardan nə tələb olunduğu, probasiya heyətinin vəzifə və məsuliyyətləri və uyğungəlməmənin aqibəti haqda tam şəkildə məlumatlı olurlar.

87. Hüquq pozucuları tətbiq edilən istənilən şərtə əməl etmədikdə, probasiya heyəti fəal və operativ şəkildə tədbir görür. Operativ reaksiya uyğungəlməmə hallarını tam nəzərə alır.

Sənədləşdirmə, məlumat və məxfilik

88. Bütün probasiya xidmətləri gördükləri işin rəsmi, düzgün və son tarixədək sənədləşdirilməsini aparırlar. Bu sənədləşdirmələr səciyyəvi olaraq özünə sanksiya və ya tədbirin müvafiq şəkildə tətbiq edildiyi ayrı-ayrı şəxsin şəxsi məlumatlarından, onların probasiya xidməti ilə əlaqələrinə dair qeydlərdən və onlarla bağlı aparılan işlərdən ibarət olur. Onlar, həmçinin qiymətləndirmə, planlaşdırma, müdaxilə və aydınlaşdırmanı sənədləşdirirlər.

89. Sənədlərə milli qanunda müəyyən edildiyi kimi məxfilik və məlumatların qorunması prinsipləri tətbiq edilir. Məxfi məlumatlar yalnız məlumatların işlənməsinə və aydın şəkildə müəyyən edilən məqsədlər üçün istifadə edilməsinə dair ciddi prosedurlara əsaslanan digər müvafiq xidmətlərə açıqlana bilər.

90. Sənədlər hesabatlılığın təmin edilməsinin əhəmiyyətli vasitəsidir. Onlar müntəzəm şəkildə menecerlər tərəfindən yoxlanılır və tələb edildiyi zaman onlara rəsmi yoxlamalar və monitoring tətbiq edilir.

91. Probasiya xidmətləri həyata keçirilən iş, hüquq pozucularının irəliləyişi və onların uyğungəlmə səviyyəsi barədə məhkəmə və digər səlahiyyətli orqanlara hesabat verirlər.

92. Hüquq pozucuları onlar haqqında mövcud olan iş materiallarına çıxışa malikdirlər, bu şərtlə ki, bu çıxış milli qanunda nəzərdə tutulmuş olsun və başqalarının şəxsi həyat hüququnu pozmasın. Hüquq pozucuları bu sənədlərin məzmununa etiraz etmək hüququna malikdirlər.

Hissə VI

Probasiya xidmətlərinin digər işləri

Zərərçəkmişlərlə iş

93. Probasiya xidmətləri zərərçəkmişlərə xidmət göstərdikləri zaman onlar bu qurbanların müxtəlif ehtiyaclarını tam şəkildə nəzərə almaqla törədilmiş hüquq pozuntusu əməlinin nəticələrini aradan qaldırmaqda onlara köməklik göstərirlər.

94. Müvafiq olduğu yerdə, probasiya xidmətləri zərərçəkmişlərin ehtiyaclarının təmin edilməsi üçün zərərçəkmişlər üçün nəzərdə tutulmuş dəstək xidmətləri ilə əlaqə saxlayırlar.

95. Probasiya xidmətləri zərərçəkmişlərlə əlaqə saxladıqda və / və ya onların fikrini öyrənməyə çalışdıqda, sonuncu hüquq pozucularına sanksiya tətbiq edilməsi ilə bağlı qərarların yalnız ayrı-

ayrı zərərçəkmişə qarşı törədilmiş zərərə deyil, çoxlu sayda faktorlara əsaslanaraq həyata keçirildiyi haqda aydın şəkildə məlumatlandırılır.

96. Hətta probasiya xidmətləri birbaşa zərərçəkmişlərlə işləyə bilməyəndə, müdaxilələr zərərçəkmişlərin hüquq və ehtiyaclarına hörmət edir və hüquq pozucularının qurbanlara qarşı törətdikləri zərər və bu cür zərərə görə məsuliyyət daşıdıqları barədə məlumatlı olmalarını artırmaq məqsədi güdür.

Bərpaedici məhkəmə təcrübələri

97. Probasiya xidmətləri bərpaedici məhkəmə proseslərinə, hüquq pozucularının hüquq və məsuliyyətlərinə cəlb edildikləri zaman zərərçəkmişlər və ictimaiyyət aydın şəkildə müəyyən və təsdiq edilməlidir. Probasiya heyəti üçün müvafiq treninq keçirilir. Konkret müdaxilədən istifadə edilən zaman, əsas məqsəd düzgün aparılmamış işlərə düzəliş etməkdən ibarətdir.

Hüquq pozuntusu hallarının qarşısının alınması

98. Milli qanun tərəfindən müəyyən edildiyi zaman probasiya xidmətlərinin iş təcrübəsindən hüquq pozuntusu hallarının azaldılması strategiyalarının işlənilib hazırlanması zamanı istifadə edilir. Buraya birgə müdaxilələr və tərəfdaşlıqlardan istifadə daxil edilə bilər.

Hissə VII

Şikayətlərin təqdim edilməsi prosedurları, yoxlama və monitoring

99. Milli qanun probasiya təcrübəsi ilə bağlı şikayətlərin tədqiqi və onlara cavab verilməsi üçün aydın, qəbul edilən və səmərəli prosedurlarla təmin edir.

100. Bu prosedurlar ədalətli və qərəzsiz olur.

101. Bütün hallarda şikayətçiyə prosesin və tədqiqatın nəticələri barədə lazımı qaydada məlumat verilir.

102. Probasiya xidmətləri yerlərdə öz təcrübələrinə nəzarət etmək və təkmilləşdirmək və onların tələb edilən standartlara cavab vermələri üçün etibarlı sistemlərlə təmin edirlər.

103. Probasiya xidmətləri səlahiyyətli orqanlara hesabat verir və müntəzəm şəkildə hökumət və / və ya müstəqil monitoring tərəfindən yoxlanılır və bütün bu cür yoxlamalar zamanı tam şəkildə əməkdaşlıq edir. Müstəqil monitoring orqanlarının gəldikləri nəticələr ictimaiyyətə açıqlanır.

Hissə VIII

Tədqiqat, qiymətləndirmə, kütləvi informasiya vasitələri və ictimaiyyətlə iş

104. Probasiya siyasəti və təcrübəsi mümkün olduğu qədər sübutlara əsaslanır. Orqanlar hərtərəfli tədqiqat və qiymətləndirmə üçün vacib olan resurslarla təmin edir.

105. Mövcud qanunların, siyasətin və təcrübənin nəzərdən keçirilməsi tutarlı elmi biliklərə və beynəlxalq miqyasda qəbul edilən standartlara cavab verən tədqiqatlara əsaslanır.

106. Kütləvi informasiya vasitələri və ictimaiyyət müntəzəm şəkildə probasiya xidmətlərinin həyata keçirdikləri işlər barədə faktiki məlumatlarla təmin edilir. Onlara cəmiyyətdə oynadıqları

rol və dəyərlərini daha yaxşı başa düşməyə kömək etmək üçün işin məqsədləri və nəticələri barədə məlumat verilir.

107. Səlahiyyətli orqanlar probasiya sahəsində irəliləyişlər barədə dövrü hesabatları dərc etməyə sövq edilir.

108. Probasiya xidmətlərinin siyasəti və təcrübəsi barədə hesabatlar inamı artırmaq və probasiya standartları və təcrübələrini təkmilləşdirmək üçün digər xidmətlərə, xidmətdən istifadə edən şəxslərə və həm milli , həm də beynəlxalq miqyasda geniş ictimaiyyətə də təqdim olunur.

CM/Rec(2010)1 sayılı Təvsiyəyə Əlavə II

İstifadə edilən terminlər lüğəti

İslahedici təsir: hüquq pozucusunun könüllü əsasla və həbsxanadan tam şəkildə azadlığa buraxıldıqdan sonra cəmiyyətə yenidən konstruktiv, planlaşdırılmış qaydada və nəzarət altında inteqrasiya olunması prosesini bildirir. Bu qaydalarda termin həbsxanadan azadlığa buraxılmadan sonra qanuni şəkildə cəlb etməyə istinad edən “təkrar yerləşdirmə” terminindən fərqlənir.

Qiymətləndirmə müdaxilənin planlaşdırılmasından və / və ya məhkəmə və ya digər səlahiyyətli orqanlara məsləhət verməzdən əvvəl hüquq pozucusunun risklərini, ehtiyaclarını və güclü cəhətlərini qiymətləndirmək prosesini bildirir. Bundan əlavə, qiymətləndirmə hüquq pozuntusu halının səbəblərini və bu cür halların yenidən baş verməsini azaltmaq üçün tədbirlərin görülməsinə biləcəyini-bilməyəcəyini müəyyən etməyi tələb edir.

Yardım nəzarətlə yanaşı gözqoyma prosesinin ayrılmaz hissəsini yaradan kimi nəzərə alınmalıdır. Bu adətən aşağıdakı xidmətlərin birini və ya bir neçəsini əhatə edir: ev tapmaqda, işlə təmin olunmaqda, təhsil almaqda, ailəyə köməklik göstərməkdə və s. yardım etmək. Bəzi hüquqi sistemlərdə bu yardım ayrı-ayrı xidmətlər tərəfindən həyata keçirilə bilər.

Şikayət məhkəmə orqanına ərizə ilə müraciət edilməsinə və inzibati orqana apelyasiya şikayəti edilməsinə istinad edir .

İcma sanksiya və tədbirləri şərtlər və / və ya öhdəliklər irəli sürməklə cinayətkarların ictimaiyyətdə yaşamasını və onların azadlığına bəzi məhdudiyətlər qoyulmasını əhatə edən sanksiya və tədbirləri bildirir. Termin məhkəmə və ya inzibati orqan tərəfindən tətbiq edilən istənilən sanksiyasını və sanksiyaya dair qərarın verilməsindən qabaq və ya onun əvəzinə istənilən tədbiri, eləcə də həbsxana divarlarından kənar həbs hökmünün yerinə yetirilməsi yollarını bildirir.

Şərt və öhdəliklər qərar qəbul edən orqan tərəfindən tətbiq edilən sanksiya və ya tədbirə bərabər olan istənilən tələbi bildirir.

Nəzarət sanksiya və ya tədbir tərəfindən tətbiq edilən hər hansı şərt və ya öhdəliyin hüquq pozucuları tərəfindən yerinə yetirilib-yetirilmədiyinə əmin olmaqla məhdudlaşan fəaliyyətləri bildirir. Bu cür fəaliyyətlər adətən özünə yerinə yetirilmə-yetirilməmə halında daha ciddi sanksiya və ya tədbirlərdən istifadə edilməsi, yaxud istifadə ediləcəyi ilə hədələmək hallarını daxil edir. Nəzarət anlayışı gözqoyma anlayışından daha dardır.

Cinayət əməlinin qarşısının alınması cinayət ədliyyəsi sistemi xidmətləri və digər səlahiyyətli xidmətlər tərəfindən həyata keçirilən və cinayət əməllərinin qarşısını almaq (yaxud mümkün olduğu qədər azaltmaq) məqsədi güdən istənilən siyasət və təcrübədir.

Qərar qəbul edən orqan ictimai sanksiya və ya tədbirin tətbiq və ya ləğv edilməsi, yaxud onun şərt və öhdəliklərini dəyişdirmək üçün qanun tərəfindən səlahiyyət verilmiş məhkəmə, inzibati, yaxud digər orqanı bildirir.

Dayandırma cinayət ədliyyəsi xidmətlərinin müdaxiləsi olmaqla, yaxud olmamaqla hüquq pozucularının öz cinayət əməllərindən əl çəkmələrini və öz insani (fərdi bacarıq və bilik kimi) və sosial (məşğulluq, ailə, sosial əlaqələr və bağlılıqlar, vətəndaş cəmiyyətinin bir üzvünə çevrilmək kimi) kapitalını inkişaf etdirməklə hüquq pozuntusundan uzaq olan həyata başladıkları prosesi bildirir.

Vaxtıdan qabaq azadlığa buraxılma həbs hökmü sonadək icra edilməzdən qabaq məhkəməyə qədər azadlığa buraxılma, şərti azadlığa buraxılma (şərti-vaxtıdan əvvəl azadlığa buraxılma) , yaxud şərti bağışlanma kimi həbsxanadan azadlığa buraxılmanın bütün formalarını əhatə edir.

Qiymətləndirmə qarşıya qoyulmuş məqsədlərin nailolunma həcminin dərindən təhlilidir. Bu prosesdə növbəti mərhələdə hansı məsələlərin həll edilməsinə dair qərarlar verilir .

Həyata keçirmə ictimai sanksiya və ya tədbirin lazımi qaydada icrasını təmin etmək üçün probasiya xidmətinin işinin təcrübi aspektlərinin yerinə yetirilməsini bildirir.

Müdaxilə hüquq pozucularının gələcəkdə cinayət əməli törətmələrinin qarşısını almaq və qanuna riayət edərək yaşamalarına kömək etmək üçün onlara gözqoymaq, qorxutmaq, yardım etmək və ya istiqamətləndirməklə görülmə istənilən tədbiri bildirir. Buna görə də müdaxilə məlumat verilməsinə və ya yazılı hesabatlar təqdim edilməsinə istinad etmir.

Məhkəmə orqanı məhkəməni, hakimi və ya prokuroru bildirir.

Milli qanun milli qanunvericilik orqan tərəfindən işlənilib hazırlanan başlıca qanunvericiliyi deyil, həm də qanun yaradan bu formaların milli hüquq sistemi tərəfindən tanınma dərəcəsiindən asılı olaraq istənilən digər əməl edilməsi məcburi olan əsasnamə və qaydaları, eləcə də məhkəmə və arbitraj məhkəmələrinin presedent hüququnu bildirir.

Hüquq pozucusu cinayət qanunvericiliyini pozmaqda şübhəli bilinən və ya bu cür əməli törətmiş istənilən şəxsi bildirir. Hazırkı tövsiyənin məqsədləri üzrə və günahsızlıq prezumpsiyasına və məhkəmə tərəfindən təqsirin müəyyən edilməsinə xələl gətirmədən “hüquq pozucusu” dedikdə hüquq pozuntusu işi üzrə məhkəmə təqibi ilə üzləşmiş istənilən şəxs başa düşülür.

Azadlığa buraxıldıqdan sonra gözqoyma vaxtından qabaq azadlığa buraxılma dövrü ərzində nəzarəti bildirir.

Probasiya (Məhkəməyəqədərki Sınaq Müddəti): qanun tərəfindən müəyyən edilən və hüquq pozucularna tətbiq olunan ictimai sanksiya və tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Buraya hüquq pozucusunun sosial inkluziyası, eləcə də ictimaiyyətin təhlükəsizliyinə zəmin yaradılması məqsədi güdən nəzarət, rəhbərlik və yardımı əhatə edən fəaliyyət və müdaxilələr silsiləsi daxildir.

Probasiya xidməti yuxarıdakı tapşırıq və məsuliyyətləri həyata keçirmək üçün qanun tərəfindən təyin edilən istənilən orqanı bildirir. Milli sistemdən asılı olaraq probasiya xidmətinin işi həm də özünə məntiqli və ədalətli qərarlar çıxarmaları üçün məhkəmə və digər qərar qəbul edən orqanların informasiya və məsləhətlə təmin edilməsini; hüquq pozucularının həbsdə olduqları zaman onların azadlığa buraxılmaya və yerlərinin dəyişdirilməsinə hazır aparılması üçün onlara rəhbərlik edilməsi və köməklik göstərilməsini; vaxtından əvvəl azad olunan şəxslərə nəzarət edilməsi və köməklik göstərilməsini; məntiqli məhkəmə müdaxilələrini; və zərərçəkmişlərə yardım təklif edilməsini daxil edir.

Reabilitasiya hüquq pozuntusu hallarına son qoyulması və hüquq pozuntusunun qanuna riayət edən bir şəxsə çevrilməsi məqsədi güdən müxtəlif müdaxilələr toplumunu özündə birləşdirən geniş anlayışdır.

Yenidən yerləşdirmə həbsxanadan azadlığa buraxılma ərzində baş verir. Bu, məhbusun müsbət və idarə oluna üsulla ictimaiyyətə geri dönmə prosesidir. Bu qaydalarda yenidən yerləşmə hüquq pozucusunun həbsxanadan tərki etməsindən sonrakı, lakin hələ də qanun tərəfindən tələb olunan müəyyən öhdəlikləri yerinə yetirməli olduğu dövrə istinad edir – məsələn, şərti-vaxtından əvvəl azadlığa buraxılma dövrü. Bu termin “islahedici təsir” terminindən fərqlənir.

Bərpaedici ədliyyə özünə bir neçə əsas fərziyyələrə əsaslanan yanaşma və proqramları daxil edir: *a.* hüquq pozuntusu əməlinə reaksiya mümkün olduğu qədər zərərçəkmişin məruz qaldığı zərəri aradan qaldırılmalıdır; *b.* hüquq pozucularına əməllərinin qəbul edilməz olduğu və bunun zərərçəkmişə və ictimaiyyətə faktiki təsir göstərdiyi başa salınmalıdır; *c.* hüquq pozucuları öz əməllərinə cavab verməlidirlər; *d.* zərərçəkmişlərin öz ehtiyaclarını söyləmək imkanları olmalı və təzminat ödəməsi üçün hüquq pozucusu üçün ən yaxşı üsulun müəyyən edilməsində iştirak etməlidirlər, və *e.* ictimaiyyət bu prosesə öz töhfəsini verməyə borcludur.

Nəzarət hüquq pozucusunu cəmiyyətdə saxlamaq niyyəti güdən və lazım gəldikdə nəzarət edilməklə hüquq pozucusunun ona tətbiq edilən istənilən şərt, yaxud öhdəliklərini yerinə yetirməsini təmin etmək üçün tədbirlər görən orqan tərəfindən və ya onun adından yardım

fəaliyyətlərinə istinad edir. Nəzarət məcburi və ya könüllü ola bilər (qanun pozucusunun xahişi əsasında).

Zərərçəkmiş Cinayət hüquq pozucusunun fəaliyyəti və ya fəaliyyətsizliyi səbəbindən yaranan fiziki, yaxud əqli xəsarət, emosional əzab, iqtisadi ziyan daxil olmaqla, zərər çəkmiş fiziki şəxsi bildirir. “Zərərçəkmiş” termini həm də özünə müvafiq olduğu yerdə birbaşa zərərçəkmişin yaxın ailə üzvlərini və ya himayəsində yaşayan şəxsləri daxil edir.

Könüllü ödənişsiz əsasla probasiya xidmətlərini yerinə yetirən şəxsi bildirir. Bu, gördükləri işin xərcini ödəmək üçün könüllülərə ödənilən kiçik məbləğdə ödənişi istisna etmir.